

Ocena posiadanych przez siły zbrojne NATO zdolności do działań ekspedycyjnych

Na szczycie w Bukareszcie przywódcy państw członkowskich NATO opisali i przedstawili transformację jako nieustający proces, wymagający stałej i aktywnej uwagi oraz ciągłego zaangażowania. Dotychczasowe obserwacje wskazują, że obecnie proces ten jest coraz głębszy i odnosi się zarówno do państw członkowskich NATO, jak i wewnętrznych struktur sojuszu oraz obejmuje swym zakresem integrację funkcji sprawowanych przez wszystkie szczeble dowodzenia. Ocena tego procesu, którego celem jest pozyskanie nowych zdolności, jest niezwykle istotna z punktu widzenia prowadzenia przyszłych działań ekspedycyjnych. Dla sformułowania wymagań wobec zdolności sił zbrojnych prowadzących działania ekspedycyjne, a przede wszystkim dla dokonania oceny aktualnie występujących braków i wskazania perspektywy ich wyeliminowania niezbędna staje się ocena podjętych przez NATO inicjatyw, mających na celu pozyskanie stosownych zdolności.

Do zbudowania odpowiedniej listy zdolności potrzebne są również wnioski z aktualnie prowadzonych przez NATO operacji. Zastosowanie analitycznych metod badawczych umożliwia zidentyfikowanie braków w zakresie posiadanych zdolności oraz sporządzenie listy priorytetów. Występujące braki – zarówno ilościowe, jak i jakościowe – mogą obejmować także nowe, pojawiające się dopiero zdolności, które będą potrzebne w średnio- lub długoterminowej perspektywie czasowej.

Nie można również zapominać o Siłach Odpowiedzi NATO (*NATO Response Forces* – NRF), które z jednej strony są mechanizmem transformacji sojuszu, a z drugiej narzędziem jego reagowania poza obszarem odpowiedzialności i prowadzenia działań ekspedycyjnych. Nie ulega też wątpliwości, że w mechanizmach funkcjonowania NRF należy poszukiwać rozwiązań dotyczących problemów

interoperacyjności i zastosowania nowych technologii. Ale czy siły te są rzeczywiście gotowe i zdolne do wykonania wszystkich, powierzonych im misji, a przede wszystkim czy NATO posiada wystarczającą ilość sił zdolnych do prowadzenia działań ekspedycyjnych? Podstawowym warunkiem ich prowadzenia jest posiadanie stosownego systemu dowodzenia. Nasuwa się zatem kolejne pytanie: *Czy aktualnie posiadane zdolności w zakresie dowodzenia spełniają wymagania określonego przez polityków poziomu aspiracji NATO?*

W aspekcie nakreślonej sytuacji problemowej celem niniejszego rozdziału jest określenie aktualnego poziomu zdolności sił zbrojnych NATO do prowadzenia działań ekspedycyjnych. Osiągnięcie tego celu wymagało rozwiązania podstawowych kwestii, które przedstawiłem w formie poniższych pytań:

1. *W jaki sposób inicjatywy pozyskania przez NATO zdolności obronnych wpływają na stan posiadanych i rozwijanie przyszłych zdolności do prowadzenia działań ekspedycyjnych?*
2. *Jakie wnioski dla kształtowania przyszłych zdolności sił zbrojnych NATO do działań ekspedycyjnych wypływają z aktualnie prowadzonych przez sojusz operacji?*
3. *Jakimi zdolnościami charakteryzują się Siły Odpowiedzi NATO oraz jakie są kierunki dalszego ich rozwoju?*
4. *Jakie są obecnie zdolności sojuszu w zakresie dowodzenia działaniami ekspedycyjnymi i w jaki sposób zamierza się osiągnąć wymagany poziom jego aspiracji?*

W ostatnich latach państwa członkowskie sojuszu zrobiły wiele, by ich siły zbrojne stały się rzeczywiście ekspedycyjne i mogły operować w dłuższym czasie z dala od własnego terytorium, bez lokalnego wsparcia. Prowadzone przez NATO operacje są namacalnym przykładem znaczenia zdolności sił zbrojnych do działań ekspedycyjnych, a szczególnie tych, które zostały pozyskane w związku z prowadzeniem działań w Afganistanie. Działania operacyjne w Kosowie, Afganistanie oraz operacje przeprowadzone przez Siły Odpowiedzi NATO pokazują, jak wiele zostało zrobione w obszarze zdolności do działań ekspedycyjnych, ale także pozwalają na zidentyfikowanie niedostatków oraz potrzeb, a więc na określenie wymagań długoterminowych. Można zatem sformułować tezę, że wszystko to, co pozyskano dla potrzeb prowadzenia aktualnych operacji (np. przeciwdziałanie improwizowanym ładunkom wybuchowym, wykorzystanie możliwości środków bezpilotowych czy rozpoznania satelitarnego), będzie mieć ogromny i niezaprzeczalny wpływ na zdolności do prowadzenia działań operacyjnych w dłuższej perspektywie czasowej, a przede wszystkim na skuteczne prowadzenie działań ekspedycyjnych w przeszłości.

2.1. Inicjatywy pozyskania zdolności do działań ekspedycyjnych w kontekście transformacji NATO

Transformacja to termin, który odnosi się generalnie do przeobrażania i przekształcania³⁸, ale potocznie jest kojarzony ze wszelkimi zmianami. W siłach zbrojnych nabrał szczególnego znaczenia u progu XXI wieku. Pojęcie to jest różnorodnie interpretowane wśród członków NATO. W niemieckich siłach zbrojnych transformacja jest rozumiana jako *całkowite przeorientowanie*, a nie jako reforma polegająca na usprawnianiu bądź zastępowaniu jednego sprzętu innym³⁹. Z tej definicji trudno jednak wywnioskować, w jaki sposób można dokonać transformacji oraz w jaki sposób można ten proces oszacować. Cele transformacji niemieckich sił zbrojnych wyrażają się efektami, które należy rozumieć jako: *możliwości nie tylko prowadzenia operacji reagowania kryzysowego, ale i pozyskiwania zdolności niezbędnych do rozwiązywania sytuacji kryzysowych, głównie poprzez wykorzystanie nowych technologii*⁴⁰. Stany Zjednoczone w publikacji pt. *Military Transformation: A Strategic Approach* cel transformacji definiują w aspekcie globalnej strategii, przez co łatwiej można zrozumieć przesłanki skłaniające do przeprowadzenia pożądaných zmian i reform w sferze militarnej. Definicja z kolei jest bardzo szeroka i odnosi się do: *procesu kształtującego zmiany charakteru globalnej rywalizacji militarnej i współdziałania poprzez kombinację zastosowania nowych koncepcji, zdolności, ludzi, organizacji oraz zapewniającego posiadanie przewagi, a także obronę przed zagrożeniami asymetrycznymi, utrzymanie strategicznej przewagi USA, pokoju i stabilizacji w świecie*⁴¹.

Pozostałe kraje NATO postrzegają transformację bardziej poprzez użycie sił zbrojnych i prowadzenie operacji militarnej. Wielka Brytania cele transformacji opisuje poprzez możliwość sieciocentrycznego zespolenia rodzajów sił zbrojnych i prowadzenia operacji na zasadzie oczekiwanych rezultatów⁴². Francja wskazuje na znaczenie sieciocentryczności i osiągania efektów. Definiuje cel transformacji jako: *usieciowienie wszystkich aktorów, pozwalające na podniesienie tempa planowania i prowadzenia operacji oraz optymalizowania efektów*⁴³. Podobnie jak pozostali członkowie NATO, również Kanada postrzega transformację w możliwości integrowa-

³⁸ *Słownik języka polskiego*, op. cit., s. 523.

³⁹ B. Berg, *Transformation, Together with its Partners, the Bundeswehr Intends to Find New Answers to the Threat Situation of the 21st Century*, 5 August 2009.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ *Transforming Planning Guidance*, Department of Defence USA, Washington, April 2003, s. 3.

⁴² *Delivering Security in a Changing World, Future Capabilities*, Ministry of Defence UK, London, July 2004, s. 13.

⁴³ *The 30 Year Prospective Plan: A Summary*, French Ministry of Defence, Paris, July 2004, s. 10.

nia wszystkich komponentów i osiągnięcia efektów poprzez użycie właściwych sił we właściwym miejscu i czasie dla osiągnięcia oczekiwanych rezultatów⁴⁴.

Z powyższych rozważań wynika wniosek, że proces transformacji ma na celu posiadanie połączonych sił zbrojnych, zdolnych do interoperacyjnego działania i operowania w środowisku międzynarodowym oraz generowania efektów. Siły te powinny posiadać wysoce efektywne i zintegrowane struktury dowodzenia oraz możliwość pozyskiwania informacji rozpoznawczych, pozwalającą na precyzyjne i skuteczne rażenie celów. Transformację należy zatem rozumieć jako nowy sposób prowadzenia działań zbrojnych przy wykorzystaniu zdobyczy nowoczesnych technologii. W USA transformacja była kojarzona głównie z *rewolucją w sprawach wojskowych (revolution in military affairs)*⁴⁵. Jednak głównie odnosiła się ona do pozyskiwania nowych zdolności, których konsekwencją były zmiany doktrynalne, organizacyjne oraz zmiany w procesie szkolenia wojsk. Efektem transformacji stała się nowa filozofia prowadzenia walki zbrojnej, zatem jej konsekwencje przekładały się na wszystkie obszary życia wojskowego⁴⁶, a szczególnie na proces planowania obronnego, który musiał ulec zmianie. Zdolności stały się podstawowym i głównym wyznacznikiem nie tylko planowania, ale i prowadzenia walki zbrojnej. Nowe technologie, a szczególnie informatyzacja, promowały wprowadzanie nowych systemów dowodzenia⁴⁷ i uzbrojenia. W efekcie dzięki zjawisku synergii powstawały nowe możliwości sił zbrojnych jako organizacji, pozwalające na większą ich skuteczność, ograniczenie stanów osobowych oraz zapewnienie większej żywotności wojsk. Transformacja zapoczątkowana w Stanach Zjednoczonych miała ogromne implikacje dla wszystkich członków NATO, a przede wszystkim dla sojuszu jako organizacji. Waszyngton zachęcał NATO do rozpoczęcia własnego procesu transformacji. Admirał Edmund Giambastiani – były dowódca Dowództwa Transformacyjnego NATO w Norfolk (*Allied Command Transformation – ACT*), opisywał transformację jako: *strategiczną okazję i niezmiernie ważny moment dla sojuszników, skutkujący poprawą interoperacyjności. Fundamentalnie spójne i sieciocentryczne siły*

⁴⁴ T.L. Harris, *Canadian Forces Transformation – A Bridge to Far*, Canadian Forces College, October 2005, s. 6; G. Maillet, *Prophesy or Pie In The Sky? Canadian Forces Transformation VS The Future Operating Environment*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, Pennsylvania, 15 March 2006, s. 2.

⁴⁵ Znaczenie rewolucji w sprawach wojskowych, a przede wszystkim rola nowych technologii w prowadzeniu działań zbrojnych jest podkreślona w dokumencie *Joint Vision 2020*, Washington, D.C.: U.S. Department of Defence, June 2000.

⁴⁶ Zdolności były podstawowym wyznacznikiem planowania i prowadzenia operacji. Powstawały różnorodne, nowe teorie. Na przykład *capability based planning* i *effects based operations*, które promowały spójne funkcjonowanie wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk oraz osiągnięcie efektów synergii.

⁴⁷ W konsekwencji rozwoju nowych technologii powstała teoria sieciocentryczności, polegająca na wzroście siły bojowej poprzez połączenie w sieć informacyjną sensorów, decydentów i systemów walki zbrojnej. J. Kręcikij, *Działania sieciocentryczne, wybrane problemy*, Warszawa 2008.

*zbrojne, posiadające przewagę decyzyjną i zdolność kreowania na polu walki masowych efektów, zapewnią soюзowi niezwykle skuteczną skuteczność działania*⁴⁸.

Nie wszyscy jednak byli tak entuzjastycznie nastawieni do transformacji. Nawet najwyższej rangi przedstawiciele NATO, którzy oficjalnie wspierali ją jako proces, poddawali w wątpliwość tezę, że działania podejmowane w Stanach Zjednoczonych można łatwo implementować na gruncie NATO. Były przewodniczący Komitetu Wojskowego – generał Harald Kujat, na pytanie, czy amerykański sposób prowadzenia transformacji może być zaimportowany przez NATO, odpowiedział: *nie (...) NATO musi brać pod uwagę wyzwania, które związane są z wielonarodowością i niezależnością suwerennych państw*⁴⁹.

Inni poddawali w wątpliwość potrzebę dotrzymania przez Europę kroku Stanom Zjednoczonym. Przez ponad pół wieku trwała dyskusja na temat likwidacji dysproporcji między zdolnościami Stanów Zjednoczonych a zdolnościami pozostałych krajów NATO. Szczególne emocje budziła wielkość środków finansowych przeznaczanych na budowanie zdolności obronnych oraz ciągle występujący problem interoperacyjności. Dyskusje te jednak nie powstrzymały większości krajów członkowskich od angażowania się we wspólne, czasami bardzo skomplikowane operacje, których przykładem mogą być m.in. te w Bośni, Kosowie czy Afganistanie. Należy zaznaczyć, że siła Europy polegała na sprawnym zastosowaniu instrumentów cywilnego oddziaływania, na co wskazuje szczególna skuteczność w: prowadzeniu mediacji, zapobieganiu kryzysom, zarządzaniu kryzysowym, prowadzeniu operacji pokojowych, monitorowaniu sytuacji itp. W tym kontekście można postawić tezę, że zamiast podążać za Stanami Zjednoczonymi, Europa powinna robić to, co potrafi najlepiej. Debata trwa, ale nie ogranicza się tylko do zdolności. W szerszym aspekcie transformacyjnym dostrzegane są rozbieżności w strategicznym myśleniu, postrzeganiu zagrożeń, określaniu priorytetów dotyczących wydatków finansowych, sposobie podejścia do planowania obronnego i operacyjnego oraz szkoleniu wojsk⁵⁰.

Jeżeli USA dojdą do wniosku, że NATO nie jest w stanie sprostać wyzwaniom związanym z zapewnieniem bezpieczeństwa, to będą traktować soюз jako organizację niepotrzebną, ze względu na jego nieprzydatność w rozwiązywaniu bieżących problemów. Uważam, że transformację NATO należy postrzegać z szerszej perspektywy. Jeżeli ma ona zakończyć się sukcesem, to musi wychodzić daleko poza wymiar militarny. Soюз musi dokonać jej w sposób kompleksowy i uwzględ-

⁴⁸ E.P. Giambastiani, *Supreme Allied Commander Transformation, What is Transformation? Transformation is a Continuing Process, not a Destination*.

⁴⁹ *The Transformation of NATO's Military Forces and its Link with US Transformation*, Speech by General Harald Kujat, Seminar „OPEN ROAD”, Norfolk, Virginia, 21 January 2003.

⁵⁰ D.S. Hamilton, *Transatlantic Transformations: Equipping NATO for the 21st Century*, Center for Transatlantic Relations, Washington, 30 November 2004, s. 6–7.

niać racje strategiczne, brać pod uwagę partnerów strategicznych, sposób i charakter realizowanych zadań, ale przede wszystkim **zapewnić zdolności niezbędne do przeciwstawienia się przyszlým zagrożeniom.**

Dysproporcje między zdolnościami Stanów Zjednoczonych i Europy dotyczą w większości sprzętu i wyposażenia mającego decydujący wpływ na prowadzenie działań ekspedycyjnych. Można do nich zaliczyć m.in. środki: transportu strategicznego, tankowania powietrznego, logistyczne, mobilnego dowodzenia i łączności, informatyzacji, rozpoznania i wywiadu, precyzyjnego rażenia itp. W ostatniej dekadzie NATO podjęło wiele inicjatyw mających na celu zredukowanie dysproporcji i występujących braków, wywierających istotny wpływ na możliwość prowadzenia działań poza obszarem odpowiedzialności traktatowej⁵¹.

W kwietniu 1999 roku na szczycie w Waszyngtonie przyjęto inicjatywę dotyczącą transformacji zdolności obronnych (*Defence Capabilities Initiative* – DCI), której celem było szybkie przemieszczenie wojsk w rejon kryzysu, zapewnienie im ochrony i wsparcia logistycznego oraz wyposażenie w sprzęt pozwalający na efektywne przeciwstawienie się przeciwnikowi. Na bazie doświadczeń bałkańskich zdefiniowano 58 obszarów zdolności, które podzielono na pięć zasadniczych kategorii, obejmujących: mobilność (zdolność do przemieszczenia), logistykę (podtrzymanie działań), efektywne prowadzenie operacji, żywotność i dowodzenie⁵². Niestety, większość krajów nie zwiększyła swoich wydatków obronnych, a cele związane z pozyskaniem nowych zdolności nigdy nie zostały osiągnięte⁵³. W rezultacie NATO pod silnym wpływem Stanów Zjednoczonych na szczycie w Pradze przyjęło nową inicjatywę poprawy zdolności nazwaną *Praskimi zobowiązaniami obronnymi* (*Prague Capabilities Commitment* – PCC). Obejmowała ona pozyskanie zdolności do zwalczania terroryzmu, strategicznego transportu powietrznego, broni precyzyjnego rażenia i ochrony przed bronią masowego rażenia. Nowa inicjatywa była bardziej konkretna niż poprzednia. Ustalono, że należy na bieżąco monitorować postęp w pozyskiwaniu nowych zdolności i systematycznie dokonywać ocen. Kraje członkowskie poproszono o składanie wyjaśnień w przypadku odstępstw od przyjętych zobowiązań.

Za najważniejszą decyzję podjętą na szczycie w Pradze należy uznać tę dotyczącą utworzenia Sił Odpowiedzi NATO⁵⁴. Ponadto zdecydowano o zmianie struk-

⁵¹ B.K. Kramer, *NATO and Forward Defense: An Analysis of Expeditionary Capabilities and out-of-Area Security*, Naval Postgraduate School, Monterey, June 2005, s. 36–39.

⁵² F. Boland, *NATO's Defence Initiative: Preparing for Future Challenges*, „NATO Review”, Web Edition, Vol. 47, No. 2, Summer 1999 s. 26–28.

⁵³ C. Ek, *NATO's Prague Capabilities Commitment*, Congressional Research Service Report for Congress RS21659, 24 January, 2007.

⁵⁴ *NATO: Building New Capabilities For New Challenges*, Fact Sheet, The White House, Office of the Press Secretary, 21 November 2002; N. Firoenza, *NATO to Adopt Capability Plan*, „Defense News”, 18 November 2002.

tury dowodzenia oraz przyjęciu *Konceptji obrony przed terroryzmem* i rozpoczęciu realizacji projektu obrony przed pociskami balistycznymi. Poproszono również państwa o rozpoczęcie prac zmierzających do poprawy zdolności w obszarach: obrony chemicznej, biologicznej i radiologicznej, wywiadu i rozpoznania, monitorowania z powietrza sytuacji naziemnej, dowodzenia i łączności, zwiększenia efektywności bojowej, pozyskania środków strategicznego transportu morskiego i powietrznego, tankowania w powietrzu, pozyskania większej liczby ekspedycyjnych jednostek wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego⁵⁵.

Organy decyzyjne sojuszu uważały, że inicjatywa przyniesie sukces, gdyż z jednej strony została objęta nadzorem ministrów obrony państw członkowskich, a z drugiej zidentyfikowane zdolności zostały włączone w proces planowania obronnego NATO. Nie wszyscy jednak byli optymistami. Ocena postępów przedstawiona w brytyjskiej Izbie Gmin była raczej ostrożna. *Ze względu na problemy techniczne i finansowe w 2008 roku zrealizowano 72% zaplanowanych projektów, a 28% pozostałych do wykonania obejmowało najbardziej kosztowne, ale i najbardziej potrzebne przedsięwzięcia, takie jak m.in. pozyskanie środków transportu strategicznego*⁵⁶. Również eksperci z Uniwersytetu Obrony Stanów Zjednoczonych oceniali rezultaty realizacji PCC bardzo dwuznacznie. Uważali, podobnie jak inni analitycy, że sukces byłby możliwy, gdyby sojusznicy zwiększyli wydatki na zakup priorytetowego sprzętu i uzbrojenia⁵⁷. Pozytywnie za to ocenili osiągnięcie przez NRF pełnych zdolności bojowych. Wyrazili jednak pesymizm, stwierdzając, że przy ciągłym zmniejszaniu budżetów obronnych przez niektóre państwa Europy nawet ambitne projekty modernizacyjne mogą stać się ofiarami cięć finansowych⁵⁸.

Na szczycie w Rydze w listopadzie 2006 roku sojusz zdecydował się przekierować wysiłki PCC na *rozwoj priorytetowych obszarów zdolności*, skupiając uwagę bardziej na wybranych celach sił zbrojnych niż na całościowych pakietach, których sukces zależy głównie od wzrostu wydatków finansowych. Do takiego działania przyczyniło się wdrożenie przez NATO *Kompleksowych wytycznych politycznych*⁵⁹. Dokument ten określa główne priorytety transformacyjne sojuszu w perspektywie 10–15 lat, w tym dotyczące wymagań wobec zdolności obronnych. Zawiera informacje dotyczące przyszłych operacji, które będą prowadzone przez NATO,

⁵⁵ B.K. Kramer, *NATO and Forward...*, op. cit., s. 39.

⁵⁶ *The Future of NATO and European Defence*, House of Commons Committee on Defence, Ninth Report, Session 2007–2008, London, 4 March 2008.

⁵⁷ *Strategic Challenges*, National Defence University – Digital Collections, Washington, s. 215.

⁵⁸ Zgodnie z opublikowaną na szczycie w Rydze informacją ok. 70% z 466 zdolności będzie osiągniętych do końca 2008 roku, a pozostałe 30% do końca 2009 roku i później.

⁵⁹ *Kompleksowe wytyczne polityczne* uzupełniają i aktualizują *Konceptję strategiczną NATO 1999*, ale są dokumentem niższej rangi i prawdopodobnie zostaną zaktualizowane po wydaniu nowej koncepcji strategicznej NATO.

a w ślad za nimi określa kluczowe zdolności, które będą niezbędne do wypełniania również tych operacji, które będą prowadzone poza granicami odpowiedzialności traktatowej. Dokument kładzie nacisk na wymagania wobec sił zbrojnych, które muszą być zdolne do szybkiego przemieszczenia i rozpoczęcia działań zbrojnych oraz ich prowadzenia w sposób bardziej efektywny. Nie chodzi tu jednak o liczebność sił, a bardziej o ich jakość. Decyzje co do pozyskiwania konkretnych zdolności pozostawiono poszczególnym krajom członkowskim. Dokument nie określa, w jaki sposób powinny być pozyskane. Należy podkreślić, że nie wskazano w nim na konkretne systemy uzbrojenia czy wyposażenie (np. jakie powinny być zaimplementowane systemy dowodzenia czy rażenia), ale główny nacisk położono na **efekty, które wywoła w teatrze działań zastosowanie danej zdolności**.

Postrzeżenie zdolności poprzez **efekty** prowadzi do zmiany paradygmatu Clausewitzowskiej wojny, rozumianej jako kontynuacja polityki przy pomocy sił zbrojnych⁶⁰. Doświadczenia ostatniej dekady, a szczególnie konfliktów w Iraku i Afganistanie, upoważniają do redefinicji terminu *wojna*, która może być rozumiana **jako zastosowanie kinetycznych i niekinetycznych zdolności do osiągnięcia zakładanego celu**. W tym sensie wojna⁶¹ zostaje ukierunkowana na zdolności i wymaga zastosowania holistycznych metod myślenia oraz jej prowadzenia. Klasyczna wojna ukierunkowana jest na walkę zbrojną i wymaga skoordynowanego i zsynchronizowanego użycia różnego rodzaju sił zbrojnych, podczas gdy **wojna ukierunkowana na zdolności będzie wymagała zastosowania wszystkich możliwych instrumentów oddziaływania**.

Fakt, że NATO w ostatniej dekadzie prowadzi operacje daleko poza obszarem euroatlantyckim, wskazuje na potrzebę posiadania środków pozwalających na szybkie i bezpieczne przemieszczanie wojsk i sprzętu w rejon działań operacyjnych, gdzie starty i lądowania odbywają się bardzo często w trudnych warunkach. Strategiczny transport pozostaje absolutnym priorytetem dla sojuszu, gdyż niewiele krajów go posiada. Aby rozwiązać ten problem, aktualnie prowadzone są następujące inicjatywy⁶²:

Strategiczny transport powietrzny (*The Strategic Aircraft Capability – SAC*). Konsorcjum 14 krajów NATO i dwóch państw partnerskich⁶³ podjęło działania mające na celu pozyskanie co najmniej trzech samolotów C-17, które mogłyby być

⁶⁰ K. von Clausewitz, *O wojnie*, Lublin 1995.

⁶¹ Zob. B. Balcerowicz, *Konflikty zbrojne i wojny w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa*, Warszawa 2004.

⁶² R.E. Arnadottir, *Current and Future Capability Priorities for the Atlantic Alliance*, 160 DSTC08E rev. 1, s. 8.

⁶³ W projekcie uczestniczą: Bułgaria, Czechy, Estonia, Węgry, Włochy, Litwa, Holandia, Norwegia, Polska, Rumunia, Słowenia, Stany Zjednoczone, Finlandia i Szwecja.

wykorzystane dla potrzeb operacyjnych NATO, EU i ONZ⁶⁴. Projekt ma ułatwić mniejszym krajom uczestniczenie w działaniach ekspedycyjnych, a jego wdrożenie zaplanowano na 2009 rok⁶⁵.

Tymczasowe rozwiązanie problemu transportu powietrznego (*The Strategic Airlift Interim Solution – SALIS*). W projekcie uczestniczy 16 krajów, a jego celem jest uzyskanie dostępu do samolotów An-124-100 dla potrzeb prowadzenia operacji przez NATO i UE, do chwili zakupu Airbusów A-400. Planowane jest pozyskanie przez siedem krajów NATO aż 180 samolotów wspomnianego typu (pierwsze jednostki miały rozpocząć służbę w 2009 roku)⁶⁶.

Absolutnym priorytetem, a zarazem ważnym elementem transformacji NATO w obszarze pozyskania przewagi informacyjnej jest **projekt nadzoru z powietrza pola walki** (*alliance ground surveillance – AGS*), który ma zostać zaimplementowany w 2012 roku. Jest to jeden z niewielu projektów realizowanych w całości przez NATO i będących do jego dyspozycji (podobnie jak AWACS), a zarazem największy w historii, bowiem ma kosztować ok. 5 mld euro⁶⁷. Pokrewnym projektem jest **wielosensorowy koalicyjny system rozpoznania**⁶⁸ (*multi sensor aerospace – ground joint intelligence surveillance and reconnaissance interoperability coalition*), którego celem jest dostarczenie obrazu pola walki do wszystkich jego użytkowników⁶⁹.

Program obrony przed terroryzmem (*Defence Against Terrorism – DAT*) ukierunkowany jest na poszukiwanie zdolności do szybkiego rozmieszczenia wojsk oraz przeciwdziałania improwizowanym ładunkom wybuchowym, atakom morderczy i ochrony śmigłowców oraz infrastruktury, a szczególnie portów lotniczych i morskich. Na szczycie w Rydze w 2006 roku zapoczątkowano **inicjatywę wspólnego treningu i szkolenia sił specjalnych** celem poprawy interoperacyjności w obszarach dowodzenia, logistyki, wywiadu, informatyzacji⁷⁰. Z kolei w Bukareszcie ustalono wspólną politykę **obrony przed cyberterroryzmem oraz sprawowaniem nadzoru nad obszarami morskimi**.

Uwzględniając doświadczenia bałkańskie oraz z Afganistanu, NATO rozwija również zdolności, które są przydatne w sytuacjach innych niż działania bojowe

⁶⁴ *Transforming NATO (... again), A Primer for the NATO Summit in Riga 2006*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), November 2006, s. 34.

⁶⁵ Więcej informacji patrz: www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1427 oraz www.aircraft-world.pl/component/content/article/251-pierwszy-boeing-c-17-doczy-do-midzynarodowej-jednostki-transportu-powietrznego [13.02.2010].

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ *Transforming NATO (... again), A Primer for...*, op. cit., s. 35.

⁶⁸ Projekt skupia 10 krajów, a krajem wiodącym są Stany Zjednoczone.

⁶⁹ B. Tigner, *NATO Planners Demand Interoperability*, „Jane's Defence, Weekly”, 10 October 2007, s. 13.

⁷⁰ *Transforming NATO (... again), A Primer for...*, op. cit., s. 36–39.

o wysokiej intensywności. Obejmują one zdolności do prowadzenia działań stabilizacyjnych i rekonstrukcyjnych we wszystkich fazach konfliktów, a szczególnie obejmują środki, które są niezbędne do użycia bezpośrednio po zakończeniu działań bojowych. Przykładem może być Afganistan, gdzie wielkim wyzwaniem było wypełnienie tzw. pustki po zakończonej operacji i niedopuszczenie do powrotu wypędzonych wcześniej talibów⁷¹.

NATO poszukuje obecnie zdolności do rażenia siły żywej, ale niepowodujących skutków śmiertelnych (*non-lethal capabilities*), które pozwoliłyby na prowadzenie operacji przez niewielkie siły w złożonym środowisku i unikanie strat po stronie ludności cywilnej. Nie ustają też wysiłki sojuszu w budowaniu systemów obrony przed pociskami balistycznymi (*active layered theatre ballistic missile defence – ALTBMD*)⁷².

Na szczycie w Bukareszcie, co prawda, nie określono nowych wymagań wobec zdolności, ale wskazano na istniejące problemy, a przede wszystkim na priorytety sojuszu, do których należy zaliczyć⁷³: 1) transport strategiczny i operacyjny; 2) bezpilotowe środki rozpoznania; 3) przyspieszenie wdrożenia inicjatywy zakupu C-17; 4) sfinalizowanie programu AGS; 5) zwiększenie wydatków finansowych na rozwijanie nowych zdolności; 6) zwiększenie ilości sił zdolnych do przemieszczenia i prowadzenia działań ekspedycyjnych z 40 do 50%.

W Koncepcji Strategicznej NATO z Lizbony, podkreśla się znaczenie zdolności, które są nieodzowne do przeciwstawienia się zagrożeniom⁷⁴. Wyraźnie wskazuje się na obszary zdolności obronnych. Zapisy koncepcji mówią, że kryzysy i konflikty mające miejsce poza granicami NATO, mogą stanowić bezpośrednie zagrożenie dla Sojuszu. Pomimo tego, że kluczowym dla NATO pozostaje prowadzenie operacji w ramach artykułu V, to Sojusz będzie się angażował w operacje reagowania kryzysowego. Na pierwszy plan wysuwają się siły odpowiedzi NATO, które mają zapewnić bezpieczeństwo i odpowiadać na zagrożenia poza obszarem traktatowym, poprzez działania ekspedycyjne. Ambicją NATO jest wczesne angażowanie się w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych, dlatego też ekspedycyjny charakter działań będzie dominował w następnej dekadzie. Wymagać się będzie posiadania zdolności do zapobiegania konfliktom, zarządzania kryzysowego wsparcia pokoju i działań

⁷¹ R.E. Arnadottir, *Current and Future...*, op. cit., s. 9.

⁷² Więcej informacji można odnaleźć w specjalnym raporcie przygotowanym przez M. Matesa, *Missile Defence: The Alliance Perspective*, Special Report, Science and Technology Committee, 169 STC 08E bis; *Transforming NATO (... again), A Primer for...*, op. cit., s. 39–42.

⁷³ J. Arbuthnot, *The Bucharest Summit and the Future of NATO*, „RUSI Journal”, Vol. 153, No. 3, June 2008.

⁷⁴ *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation, Active Engagement, Modern Defence*, Bruksela 2010 r., www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82705.htm [26.01.2015].

o charakterze rekonstrukcyjnym⁷⁵. Doświadczenia z Afganistanu i Libii wskazują, że NATO powinno doskonalić doktrynę i zdolności do prowadzenia operacji specjalnych, a także przeciwdziałania rebeliom, prowadzenia reform i utrzymania pokoju⁷⁶. Ważnym jest, aby unikać duplikacji wysiłków w rozwijaniu projektów obronnych oraz zwiększać ich efektywność, w aspekcie osiągniętych rezultatów i ponoszonych kosztów. Oczekuje się podniesienia racjonalności w pozyskiwaniu nowych zdolności poprzez inicjatywę *Smart Defense*. Uważa się, że NATO powinno rozwijać zdolności w następujących obszarach⁷⁷: 1) Zdolności do przemieszczenia i podtrzymania działań w rejonach konfliktów; 2) Zdolności do rozwiązywania sytuacji kryzysowych z zastosowaniem instrumentów cywilnych, politycznych, wojskowych i innym podmiotów znajdujących się w obszarze prowadzonej operacji (organizacji pozarządowych, ekspertów cywilnych itd.); 3) Zdolności do prowadzenia operacji wsparcia pokoju i prowadzenia działań rekonstrukcyjnych; 4) Zdolności do szkolenia lokalnych sił bezpieczeństwa (zarówno wojskowych jak i cywilnych); 5) Wzmocnienie zdolności do prowadzenia konsultacji politycznych z potencjalnymi partnerami; 6) Zdolności do zapobiegania konfliktom i podnoszenia świadomości sytuacyjnej. Wciąż krytyczne dla działań ekspedycyjnych pozostają zdolności do transportu strategicznego, brak jest śmigłowców do działania taktycznego, wsparcia medycznego, logistycznego, rozpoznania i nadzoru przestrzeni powietrznej⁷⁸. Konkludując, NATO powinno posiadać zdolności ekspedycyjne zapewniające prowadzenie operacji specjalnych oraz oddziaływanie w obszarze lądowym, powietrznym, morskim i cyberprzestrzeni.

Szczyt NATO w Newport w Walii, który odbył się w dniach 4–5 września 2014 r. poświęcony był wzmocnieniu więzi transatlantyckich w odpowiedzi na agresywne działania Rosji na Ukrainie oraz niestabilną sytuację w południowym sąsiedztwie NATO. Szefowie państw NATO potwierdzili zaangażowanie NATO w realizację wszystkich trzech zadań przewidzianych w koncepcji strategicznej, to jest: obrony kolektywnej, zarządzania kryzysowego i współpracy partnerskiej.

W celu zapewnienia gotowości Sojuszu do reagowania na nowe wyzwania w obszarze bezpieczeństwa, na walijskim szczycie zatwierdzono „Plan Działań na Rzecz Gotowości” (*Readiness Action Plan – RAP*). Celem tego planu jest umoc-

⁷⁵ S.A. Sendmeyer, *NATO Strategy and Out-of-Area Operations*, School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College. Fort Leavenworth. Kansas 2010, s. 36–41. <https://www.hsdl.org/?view&did=713508>, [26.01.2015].

⁷⁶ J. G. Halisky, *NATO 2020: A viable new strategic concept for expeditionary operations*, U.S. Army War College. Carlisle Barracks, 2011 r., s. 18–22, www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a559959.pdf. [26.01.2015].

⁷⁷ N. Ameline, *080 DSCTC II E-NATO operations under a new Strategic Concept and the EU as an operational partner*, Bruksela, 2011, www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=2441 [26.01.2015].

⁷⁸ J. G. Halisky, *NATO 2020: A viable new strategic concept for expeditionary...* op. cit., s. 19 i 20.

nienie obrony kolektywnej Sojuszu oraz wzmocnienie zdolności zarządzania kryzysowego. Elementy planu obejmują środki odnoszące się zarówno do nieustannej potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa sojusznikom, jak i strategicznej adaptacji sił i środków wojskowych Sojuszu do nowych wyzwań w obszarze bezpieczeństwa.

W ramach kontynuacji dotychczasowych realizowanych w 2014 roku środków zapewnienia bezpieczeństwa Sojusz zdecydował o utrzymywaniu ciągłej i rotacyjnej obecności Sojuszniczych wojsk na ziemi, morzu i w powietrzu na terenie krajów wschodniej flanki oraz w akwenach morza Bałtyckiego, Czarnego i Śródziemnego. W dalszym ciągu Sojusz realizował będzie zintensyfikowane ćwiczenia, zwłaszcza na terytorium wschodniej flanki. Scenariusze tych ćwiczeń będą dostosowane do obecnych wyzwań, a szczególnie zagrożeń płynących ze wschodu. Świadomość sytuacyjna będzie zwiększana poprzez wykonywanie lotów samolotów *AWACS* na wschodniej flance to jest w Polsce i Rumunii oraz zwiększenie wymiany informacji rozpoznawczej i wywiadowczej pomiędzy sojusznikami i Strukturą Dowodzenia NATO. Utrzymana będzie wzmocniona misja nadzoru przestrzeni powietrznej Państw Bałtyckich *Baltic Air Policing*, w składzie 16 samolotów bazujących na lotniskach w Szawle (Litwa), Amarii (Estonia) oraz Malborku. Planowane jest wzmocnienie współdziałania pomiędzy Strukturą Dowodzenia NATO i dowództwami narodowymi oraz aktualizacja planów obronnych i ewentualnościowych dla krajów wschodniej flanki.

Druga część „Planu Działań na Rzecz Gotowości” obejmuje środki adaptacyjne niezbędne do zapewnienia pełnej zdolności Sojuszu do sprostania nowym wyzwaniom w obszarze bezpieczeństwa. W ramach tych środków Sojusz dokona reformy Sił Odpowiedzi NATO (SON). Istotą tej reformy jest utworzenie sił zdolnych do szybkiego przemieszczania się i reagowania na potencjalne wyzwania i zagrożenia. W ich skład wejdą siły o bardzo wysokiej gotowości do podjęcia działań (*Very High Readiness Joint Task Force – VJTF*). W celu koordynacji ćwiczeń oraz zabezpieczenia przyjęcia sił sojuszniczych zdecydowano o utworzeniu w 6 krajach (Litwa, Estonia, Łotwa, Polska, Rumunia i Bułgaria) zespołów *NATO Forces Integration Units – NFIU*. Zdecydowano także o rozbudowie infrastruktury i baz logistycznych oraz rozmieszczeniu zapasów i sprzętu wojskowego w krajach wschodniej flanki, dla przyjęcia sił sojuszniczych. Zdolności Stałych Sił Morskich NATO (*NATO’s Standing Naval Forces*) do prowadzenia pełnego spektrum operacji na morzu zostaną zwiększone, tak aby utrzymać stałą obecność w akwenach morza Bałtyckiego, Czarnego i Śródziemnego. Ważnym elementem działań będzie poprawa efektywności Struktury Sił NATO (*NATO Force Structure – NFS*), z uwzględnieniem zwiększenia zdolności Dowództwa Wielonarodowego Korpusu Północ-Wschód. Kategoria gotowości Dowództwa Korpusu zostanie podwyższona z niskiej

(do 180 dni) do wysokiej (do 30 dni)⁷⁹. Dowództwo korpusu szczecińskiego ma być również dostosowane do dowodzenia operacjami połączonymi w rejonie wschodniej flanki. Zwiększona zostanie liczba i skala ćwiczeń Sojuszniczych, ze wzmocnionym naciskiem na ćwiczenie scenariuszy obrony kolektywnej. Plany ewentualnościowe będą dostosowane do nowych zagrożeń i mają uwzględniać reagowanie na nowy rodzaj działań tzw. hybrydowych.

Równoległe do wdrażania „Planu Działań na Rzecz Gotowości” Sojusz będzie pracował nad wzmocnieniem zdolności w obszarze reagowania na zagrożenia hybrydowe, które obejmują szeroki zakres jawnych i niejawnych oraz militarnych, paramilitarnych i cywilnych działań ściśle ze sobą skoordynowanych. Sojusz powinien posiadać niezbędne narzędzia i procedury do skutecznego odstraszania i reagowania na te zagrożenia. W tym celu wzmocniona będzie komunikacja strategiczna (*STRATCOM*), opracowane zostaną nowe scenariusze ćwiczeń z uwzględnieniem zagrożeń hybrydowych oraz wzmocniona zostanie koordynacja działań NATO z państwami i organizacjami partnerskimi.

Na szczycie w Newport zatwierdzono Koncepcję Państw Ramowych (*NATO Framework Nations Concept*), która polega na tworzeniu grup sojuszników podejmujących wspólne prace, koordynowane przez państwo ramowe. Wdrożenie tej koncepcji przyczyni się do zapewnienia Sojuszowi spójnych sił i wymaganych zdolności. W ramach tej koncepcji Wielka Brytania jako państwo ramowe wspólnie z Norwegią, Danią, Holandią, Litwą, Łotwą i Estonią utworzy Połączone Siły Ekspedycyjne (*Joint Expeditionary Force – JEF*). Będą to siły zdolne do przerzutu w krótkim czasie i prowadzenia pełnego spektrum operacji. Niemcy jako państwo ramowe będą rozwijać zdolności w zakresie zabezpieczenia logistycznego, ochrony przed bronią masowego rażenia, obrony przed pociskami balistycznymi, rozpoznania i dowodzenia. Włochy mają koordynować rozwijanie zdolności w zakresie działań stabilizacyjnych i rekonstrukcyjnych⁸⁰.

Pozytywnie oceniono proces osiągania zdolności w zakresie obrony przed pociskami balistycznymi (*Ballistic Missile Defence – BMD*). W 2015 roku planowane jest zakończenie procesu rozmieszczenia systemu *Aegis Ashore*⁸¹ w Rumunii. W 2015 roku po rozmieszczeniu w bazie Rota w Hiszpanii kolejnych dwóch okrętów, USA będą posiadały w tej bazie już cztery okręty wyposażone w system *Aegis*⁸².

⁷⁹ W. Lorenz, *Szpica NATO potrzebuje tarczy na wschodniej flance*, Biuletyn PISM nr 15, Warszawa 2015, s.1, www.pism.pl/files/?id_plik=19213 [26.02.2015].

⁸⁰ J. Palowski, *Szpica nie wystarczy. Jak NATO może powstrzymać Rosję?*, www.defence24.pl/analiza_szpica-nie-wystarczy-jak-nato-moze-powstrzymac-rosje [26.02.2015].

⁸¹ *Aegis Ashore* – lądowy wariant amerykańskiego systemu obrony przed pociskami balistycznymi *Aegis*, montowany w rumuńskiej bazie Devesel.

⁸² J. Palowski, *Stala obecność US Marines w Hiszpanii*, www.defence24.pl/news_stala-obecnosc-us-marines-w-hiszpanii [26.02.2015].

W ramach przyjętej na szczycie w Chicago inicjatywy na rzecz Połączonego Wywiadu, Obserwacji i Rozpoznania (*Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – JISR*) trwają prace nad osiągnięciem wstępnej gotowości operacyjnej celem wsparcia operacji sojuszniczych oraz kolejnych rotacji Sił Odpowiedzi NATO od 2016 roku. W tym obszarze zauważalny jest postęp w rozwoju sojuszniczego Systemu Obserwacji Obiektów Naziemnych z Powietrza (*Alliance Ground Surveillance – AGS*), który osiągnie gotowość operacyjną w 2017 roku⁸³. Sojusz zdecydował, że nadal będzie rozszerzać wdrażanie Strategii Morskiej Sojuszu (*Alliance Maritime Strategy*). Zwiększona zostanie aktywność Stałych Sił Morskich NATO i ich udział w odstraszaniu, obronie kolektywnej, zarządzaniu kryzysowym i zapewnieniu bezpieczeństwa morskiego. Ich struktura będzie elastyczna i dostosowana do charakteru i miejsca prowadzenia operacji. Dążyć się będzie do poprawy efektywności zdolności morskich Sojuszu⁸⁴.

W odpowiedzi na rosnące zagrożenie atakami cybernetycznymi przyjęto dokument o nazwie Wzmocniona Polityka Cyberobrony (*Enhanced Cyber Defence Policy*). Politykę w obszarze cyberobrony zamierza się realizować poprzez wzmocnienie bezpieczeństwa cybernetycznego sieci używanych przez NATO, pogłębienie współpracy z sektorem przemysłu obronnego oraz intensyfikację szkoleń i ćwiczeń w tym obszarze. Ustalono, że obrona cybernetyczna stanowić będzie jedno z działań obrony kolektywnej NATO.

Dla pozyskania zakładanych przez NATO zdolności, wszystkie państwa członkowskie zadeklarowały dążenie do osiągnięcia w ciągu dekady progu 2% PKB wydatkowanego na obronność. Uzgodniono również pakiet planowanych działań obronnych (*Defence Planning Package*) obejmujący szereg priorytetów takich jak: zwiększenie zdolności w obszarze wywiadu i rozpoznania, obrony przed pociskami balistycznymi, a także intensyfikacji szkoleń i ćwiczeń. Pakiet ten ułatwi inwestycje obronne Sojuszu oraz poprawi zdolności sojuszników w ramach narodowych zasobów⁸⁵.

Różnorodny charakter działań prowadzonych przez NATO w ostatniej dekadzie potwierdza słuszność podjętych działań transformacyjnych oraz wskazuje na dalszą potrzebę ich kontynuowania⁸⁶. Należy sądzić, że w przyszłości sojusz coraz częściej będzie się angażować w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych i prowadzić działania ekspedycyjne poza obszarem euroatlantyckim, które będą miały charakter coraz bardziej różnorodny i kompleksowy. Konsekwentna implementacja przez

⁸³ Wales Summit Declaration, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm [26.02.2015].

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ J. Pawłowski, *Zdolności wojskowe i niemilitarne Sojuszu Północnoatlantyckiego wobec prognozowanych warunków bezpieczeństwa globalnego*, Warszawa 2010, s. 4.

poszczególne kraje członkowskie inicjatyw transformacyjnych będzie stanowił podstawowy warunek przeciwstawienia się przyszłym zagrożeniom. Aktualnie prowadzone przez NATO operacje, a szczególnie ich ocena pod kątem posiadanych zdolności, pozwalają na potwierdzenie lub zweryfikowanie kierunków transformacyjnych. Niemniej ważna jest ocena aktualnie występujących braków, która pozwoli na określenie potrzeb związanych z pozyskiwaniem nowych zdolności, z przyjęciem nowych inicjatyw.

2.2. Ocena zdolności sił zbrojnych NATO w aspekcie zakończonych i aktualnie prowadzonych operacji

Obecnie dostrzegalny jest trend, który wyraźnie wskazuje na angażowanie się NATO w coraz większą liczbę prowadzonych operacji. Aby w przyszłości sojusz mógł wypełniać rolę aktora zapewniającego międzynarodowe bezpieczeństwo i stabilizację, już dzisiaj musi zadbać o zdolności, które umożliwią prowadzenie działań ekspedycyjnych i zarządzanie coraz bardziej skomplikowanym środowiskiem bezpieczeństwa. Uwzględniając potrzebę prowadzenia przyszłych działań ekspedycyjnych przez siły międzynarodowe i realizowania wspólnych zadań operacyjnych, można postawić tezę, że w aspekcie ich efektywności niezwykle znaczenie będzie miała interoperacyjność. Świadczyć o tym mogą choćby problemy w spektrum radiokomunikacji, czy przeciwdziałania improwizowanym ładunkom wybuchowym⁸⁷. Dostęp do nowych technologii mógłby poprawić tę sytuację, ale polityka niektórych krajów jest zbyt restrykcyjna. Przykładem tego mogą być problemy z rozwijaniem nowych zdolności w obszarze amunicji precyzyjnego rażenia, ze względu na niechęć Stanów Zjednoczonych do udostępnienia nowych technologii, szczególnie kodów do naprowadzania środków rażenia⁸⁸. Problem braku interoperacyjności podkreślał również generał Lance Smith, były dowódca ACT. Zwracając się do przedstawicieli przemysłu obronnego, powiedział: *NATO potrzebuje interoperacyjnych systemów. (...) Apetyt dowódców na środki bezpilotowe jest nieograniczony. Ale informacje pozyskane przez holenderskie UAV, operujące w południowym Afganistanie, mogą być wykorzystywane przez brytyjskich, czy kanadyjskich dowódców. (...) Chcemy, aby przemysł rozwiązał ten problem tak szybko, jak jest to możliwe*⁸⁹.

Zaangażowanie NATO w Afganistanie najlepiej odzwierciedla proces transformacji sojuszu, a przede wszystkim ścisły związek polityczno-militarny transforma-

⁸⁷ B. Tigner, *NATO Report Urges Action to Improve Interoperability*, „Jane's Defence Weekly”, 28 November 2007, s. 7.

⁸⁸ J. Shimkus, *Progress on the Prague Capability Commitment, Report 170 DSCTC 05E*.

⁸⁹ B. Tigner, *NATO Planners...*, op. cit., s. 13.